

"Kahvia vasta sitten, kun on rippikoulu käyty!"

Sirpa Ollikainen

Suomalaisten lempijuomaa on kahvi. Juomme n. 10 kg vuodessa asukasta kohden paahdettua kahvia. Se on eniten maailmassa! Kahvi tuli meille n. 300 vuotta sitten. Ruotsin valtakunnassa oli kahvin kieltolaki voimassa 1700-luvun loppupuolella kolme kertaa terveydelle vaarallisena, mutta joka kerta se kumottiin, kunnes v. 1802 vapautettiin lopullisesti. Meilläkin kahvia juotiin salaa, ja kiinnijäämisestä sai sakkoja.

Aluksi kahvi oli säätyläisten herkkua, jota nautittiin mustana sokerin kera. Sitten juoma levisi sivistyneistön keskuuteen. Myös tavallinen kansa omaksui kahvin juomakseen. Silloin mausteeksi oli tullut jo kerma tai maito, voi tai suola. Työmies tarvitsi rasvaa jaksakseen, ja työssä hikoava tarvitsi suolaa korvaamaan hikoamansa. Kielto- ja pula-aikoina kahviin oli totuttu lisäämään korviketta. Sitten kehitettiin juurisikurin juuresta kaupoissa myytävä korvike, Sikuri, jota käytettiin vielä 1950-luvun alussakin kahvin jatkeena.

Kahvittelusta tuli rouvasväen ompeluseurojen pääasia, ja huomattava syy kokoontumisille!

Kahvi ostettiin kotiin vaaleanvihertävänä papuina, irtomyynnissä olevana raakakahvina. Se oli halvempaa kuin paahdettu kahvi, sitä voi ostaa tarvittavan määrän ja se säilyi kauemmin kuin paahdettu kahvi. Lisäksi kahvin paahtaminen oli toimintaa, joka kuului kahvihetken valmisteluihin.

Kuva: Varkauden museo/Tuomas Toratti.

Kun pula- ja sota-aikana kahvia ei ollut, keitettiin korviketta mm. paahtamalla rukiin jyvää tai kuivattuja voikukan juuria joko lisäksi tai kahvin puutteessa sellaisenaan.

Kahvia paahdettiin vain kerrakseen. Raakakahvipavut huuhdeltiin, kuivattiin kankaan sisällä ja paahdettiin joko paistipannulla tai padassa vispilällä sekoitellen. Mukaan saatettiin lisätä hiukan voita mausteeksi. Kun oli mahdollista, hankittiin kahvinpaahtin. Sillä oli monia nimiä, ku-

ten brännäri, ruotsiksi bränna tarkoittaa paahtamista, prännäri, kahvirännäri tai hellarännäli Itä-Suomessa.

Varkauden museon kokoelmista Tuomas Toratin ottamassa kuvassa on kaksi erilaista paahtinta. Kookkaampi, pyöreä malli paahtaa kerralla runsaamman määrän papuja, ja sopii mielestäni perhekäyttöön. Pienempi neliskulmainen malli sopii paremmin jyvien, voikukan juurten palasten tai 1–2 kahvikupillisen papumäärän paahtamiseen.

Pienempää rännäliä heiluteltiin hellalla edestakaisin, ja välillä pomputeltiin, jotta ainekset paahtuisivat tasaisesti. Pyöreässä rännälissä oli nupista pyöräytettävä kansi. Aukosta kaadettiin ainekset pannuun, ja kansi suljettiin. Rännälin keskellä olevasta kahvasta pyöritettiin tasaisesti pannun sisällä olevaa ”siipeä”, joka sekoitti aineksia paahtumaan tasaisesti. Molemmissa malleissa oli välillä kurkattava sisälle ja varottava, etteivät kahvipöönät paahtuneet liikaa, jolloin olisi juomasta tullut kitkerää. Valmiit pöönät kaadettiin sanomalehdelle jäähtymään.

Jäähtyneet pöönit hienonnettiin pienessä huhmaressa tai puukupissa, myöhemmin jauhettiin ostetussa kahvimyllyssä. Sitten keitettiin pannukahvia. Sen annettiin ”kolmasti kuohahtaa”, jonka jälkeen pannu nostettiin pois hellalta selviämään. Selvikkeenä saatettiin käyttää kalannahkapalasta tai pientä puulastua. Ensimmäinen kahvikupillinen oli selvityskuppi, joka kaadettiin takaisin pannuun.

Kahvia saatettiin keittää pannullinen. Kun oli kerran kahvit juotu, kaadettiin kahvi hetkeksi kattilaan ja poistettiin kahvinporot, kahvinperät, jotka vietiin kunkkapenkkiin lannoitteeksi. Kahvi kaadettiin takaisin pannuun, josta sumppi, soroppi, pöönavesi, pannuvari, nautittiin myöhemmin.

Paljon on kahvin käsittelyä ja nauttiminen muuttunut, mutta maku on säilynyt!

Seurantalojen korjaukseen vajaat kaksi miljoonaa euroa

Seurantalojen korjauksiin jaetaan tänä vuonna valtionavustuksia 1,7 miljoonaa euroa. Korjausavustusten tarkoitus on säilyttää seurantalojen arvokasta rakennusperintöä sekä mahdollistaa talojen käytettävyyttä parantavat korjaukset. Puolet avustusta saavista taloista on luokiteltu kulttuurihistoriallisesti arvokkaiksi.

Vuonna 2017 seurantalojen korjausavustuksia jaetaan 168 yhdistykselle. Hakijoiden määrä pysyi samalla tasolla kuin aiempina vuosina. Eniten avustuksia haettiin Pohjanmaalta ja Uudeltamaalta. Suurimmista avustuksista merkittävä osa myönnetään vesikaton korjauksiin. Suurimpia avustuksia saaneista taloista valtaosa on rakennettu ennen vuotta 1939.

Suurin yksittäinen avustus on 41 200 euroa ja se myönnetään Pohjois-Pohjanmaalle Tyrnävän Vasemmisto ry:lle työväentalon korjauksiin. Toiseksi suurin avustus 39 000 euroa myönnetään Kanta-Hämeeseen Ja-

nakkalan Janan urheiluseurantalon vesikaton korjaamiseen. Keskimääräinen avustussumma on noin 10 218 euroa seurantaloa kohti. Avustusta saa tänä vuonna 65 % hakijoista.

Seurantalojen korjausavustus on valtionavustus, jonka jakamisen opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut Suomen Kotiseutuliiton tehtäväksi. Korjausavustusten tarkoituksena on ylläpitää seurantalojen rakennusperintöä, edistää niiden korjauksia sekä parantaa talojen toimivuutta. Avustus-

ta voivat saada yhdistykset ja yhteisöt, jotka omistavat vapaaseen kansalaistoimintaan tarkoitetun seurantalon.

Seurantaloasiain neuvottelukunta tekee avustusten jaosta esityksen, joka käsitellään Suomen Kotiseutuliiton hallituksessa. Neuvottelukunnassa edustettuina ovat seurantaloja omistavien yhdistysten keskusjärjestöt sekä opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, Museovirasto ja Kuntaliitto. Seurantalojen korjausavustus jaetaan veikkausvoittovaroista.

**Avainasioissa apu löytyy
täyden palvelun lukkoliikkeestä**

LUKKO-SUTELA

ABLOV
VALTUUTETTU

**Häyrisentie 2, 76100 Pieksämäki.
Puh. 015-228 990**

www.lukko-sutela.fi

**Ravintola
TYYSKÄNHÖVI**

**Wredenkatu 4
puh. 040 717 8491**

Terveisiä #minunpaikkani kuvataidekilpailun palkintojen jakajaisista, sarja 3–4 lk. Kuvassa Miko Lapin (Repokankaan koulu, Varkaus) teos Unelma, joka sai kilpailussa 4. palkinnon.

Vuosikokoustamassa Lapinlahdella

Teksti: Sirpa Ollikainen, kuva: Susanna Tikkanen

Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liiton ensimmäinen uusittu sääntöjen mukainen vuosikokous pidettiin 25.3.2017. Tilaisuuden avasi liiton varapuheenjohtaja Seppo Kononen.

Aluksi kuultiin kattava selostus menneistä ja nykyisistä oloista, elämisestä sekä näkemisistä Lapinlahdella. Samoin kuultiin selostus historiaa ja nykyisyyttä käsittelevä katsaus kokouspaikastamme, Portaapään kristillisestä opistosta.

Sitten seurasi Vuoden 2017 Kotiseututunnustusten julkistaminen ja palkintojen jako: Vuoden 2016 Kotiseututeko, Vuoden 2016 Kotiseutukirja ja Vuoden 2016 Kotiseutuyhdistys.

Vuosikokouksen avasi liiton varapuheenjohtaja **Seppo Kononen**. Puheenjohtajana kokouksessa toimi lapinlahtelainen **Tiia Kyyrö-Harju** ja sihteerinä liiton sihteeri **Tuija Lepistö**.

Liitossa on jäseninä 30 yhdistystä, seuraa tai säätiötä Pohjois-Savon alueelta. Näistä valtakirjalla oli kokouksessa 17 edustajaa. Kokouksessa käsiteltiin sääntömääräiset asiat, joista osa oli käsitelty jo entisten sääntöjen mukaisesti syyskokouksessa 12.11.2016. Kertaus on aina paikallaan! Hyväksyttiin toimintakertomus, kuultiin taloudenhoitajan selostus tileistä, tilinpäätös ja kokouksen puheenjohtajan lukemana toiminnantarkastuskertomus. Vahvistettiin tilinpäätös ja myönnettiin vastuuvapaus tili- ja vastuuvuvelloisille.

Syyskokouksen päätöksen mukaisesti toiminnantarkastajalle maksetaan korvaus laskun mukaan. Hallituksen jäsenille maksetaan kulukorvauksena kokouksiin matkakorvaus laskun mukaan.

Hyväksyttiin liiton toimintasuunnitelma ja talousarvio vuodeksi 2017. Jo syysko-

kouksessa v. 2016 hyväksyttyyn toimintasuunnitelmaan tehtiin tarkistus. Kun syyskokousta ei ole, niin sen tilalla järjestetään jäsenistölle Seminaari marraskuussa. Ohjelma tarkentuu myöhemmin.

Puheenjohtajaksi valittiin jo syyskokouksessa jatkamaan **Marja-Sisko Pihl** vuosiksi 2017–2018. Hallituksen jäsenistä erovuoroisten tilalle valittiin syyskokouksen päätöksen mukaisesti vuosiksi 2017–2018 jatkamaan **Raimo Jalkanen (Pirkko Annala)**, **Anna-Maija Korhonen (Risto Korhonen)** ja **Sirpa Ollikainen (Maija Teppana-Karvinen)**. Toiminnantarkastajaksi valittiin **Matti Niiranen** ja varahenkilöksi **Kaija Heiskanen**.

Pohjois-Savon edustajaksi Suomen Kotiseutuliiton valtuustoon päätettiin esittää **Anna-Maija Korhosta** Tervosta. Edustaja valitaan Pohjois-Savon kotiseututoimijoiden maakunnallisessa kokouksessa 3.4. 2017 Kuopiossa. Kokouksen järjestävät Suomen Kotiseutuliitto ja Pohjois-Savon liitto.

Hanketyöntekijäksi on valintatoimikunta valinnut **Paula Tuppuraisen**. Hänelä on matkailualan ja media-alan koulutus, myös tietokoneen käsittely on hallinnassa. Hänen tehtävänä on auttaa yhdistyksiä tietokoneasioissa, mm. kotisivujen tekemisessä. Hän toimii siis ”digisuutarina”! Paula Tuppuraisen toimikausi alkaa 1.4. ja kestää n. ½ vuotta. Hän toimii ½-päiväisesti.

Puheenjohtaja kiitti kokoustajia vilkkaasta keskustelusta ja päätti kokouksen.

Ruokailun jälkeen päivä jatkui Taide-museo Eemilissä. Siellä palkittiin #minunpaikkani kuvataidekilpailun viisi parasta jokaisesta sarjasta. Mahdollisuus oli tutustua myös ttnäyttelyn teosten esittelyyn. Päivä päättyi Lapinlahti-seuran tarjoamiin kahveihin.

Vapaaehtoistyöllä oletettua suurempi merkitys kulttuuriympäristöasioissa

Hyvinvointi ja hyvä ympäristö tuovat vapaaehtoistyölle merkityksen. Suomen Kotiseutuliitto on tehnyt ensimmäisen valtakunnallisen selvityksen yhdistysten ja yksittäisten kansalaisten panoksesta kulttuuriympäristön hoitoon ja kehittämiseen. Selvitystyössä oli mukana kahdeksan alan keskeisintä kansalaisjärjestöä.

Tuloksista on julkaistu raportti ”Kansalaisyhteiskunta kulttuuriympäristötyössä – Tavoitteena hyvä elämä”. Julkistamistilaisuudessa ympäristöministeriössä keskusteltiin selvityksen tuloksista. Selvitys on Suomen Kotiseutuliiton ja muiden kulttuuriympäristöalan keskeisten kansalaisjärjestöjen panos valtakunnallisen kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanoon.

Valmiutta kulttuuriympäristön hyväksi

Kansalaisyhteiskunta on valmis antamaan runsaasti aikaansa ja työpanostaan hyvälle lähiympäristölle. Kulttuuriympäristöalalla toimii tuhansia yhdistyksiä ja satoja tuhansia aktiivisia kansalaisia. Kulttuuriympäristöalan toimintaa, osaamista ja siihen liittyviä tietotarpeita selvitettiin laajalla kyselyllä keväällä 2016. Verkkokyselyyn saatiin 450 vastausta järjestötoimijoilta ja aktiivisilta kansalaisilta ympäri maan. Vastausmäärä kuvaa hyvin kentän aktiivisuutta: laaja joukko suomalaisia kokee kuuluvansa kulttuuriympäristötyötä tekevien joukkoon.

Lähes 40 % kyselyyn vastanneista kertoi, että he käyttävät vuosittain yli 30 päivää kulttuuriympäristöön liittyvään vapaaehtoistyöhön – kuukauden ilmaistyöpanos on merkittävä havainto, ja näinkin laajan työpanoksen antajia on maassamme tuhansia. Toimijoilla on myös runsaasti ammatillista osaamista, kun useat toimivat kulttuuriympäristön hyväksi sekä työssään että vapaa-ajallaan.

Selvityksen myötä tiedetään, mitä suomalaiset jo tekevät lähiympäristönsä hyväksi ja mitä he tarvitsevat toimiakseen perustuslain, maankäyttö- ja rakennuslain sekä valtion kulttuuriympäristöstrategian tavoitteiden mukaisesti. Tulokset hyödyttävät muun muassa ympäristöhallinnon ja opetustoimen viranomaisia tulevissa suunnitelmissa. Kansalaisten äänen on nyt mah-

dollista päästä kuuluville entistä paremmin myös lainsäädännössä ja kehittämislinjoja suunniteltaessa. Tulokset palvelevat myös matkailualaa, yritystoimijoita kuin kolmatta sektoriakin.

Vapaaehtoistyöllä hyvinvointia

Useissa Euroopan valtioissa kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia on viime vuosina kavennettu. Myös Suomessa huolta herättää yhteiskunnan ääripäistyminen. Kansalaisten osallistuminen ehkäisee syrjäytymistä, ja osallisuuden kokemukset mainittiin kyselyssäkin onnellisina ja palkitsevina hetkinä toimijoiden elämässä. Jo aiemmin on puhuttu paljon sosiaali- ja terveysalan vapaaehtoistyöstä. Tuore selvitys tukee näkemystä vapaaehtoistyön ja hyvinvoinnin korrelaatiosta. Kulttuuriympäristöön kohdistuva työ on ihmisille tärkeää hyvin henkilökohtaisella tasolla, ja paitsi työ, myös hyvä kulttuuriympäristö vaikuttaa tutkimustenkin mukaan suoraan ihmisten hyvinvointiin.

Kaavoitus laadukkaaksi ja yhteistyö toimivaksi

Jotta kulttuuriympäristöt olisivat mahdollisimman hyvinvoivia, saavutettavia ja merkityksellisiä, tarvitaan tuloksellisempaa yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan ja hallinnon välille. Aluehallinto on juuri nyt muutosten keskellä. Kulttuuriympäristöhallinnossa ei saisi nyt ottaa askeleita taaksepäin ja kaventaa kansalaisten roolia osallistua päätösten tekoon tai muutoksenhakuun. On myös hallinnon edun mukaista hyödyntää nykyistä paremmin vapaaehtoisjärjestöjen asiantuntemusta ja paikallistason hiljaista tietoa.

Selvitystyön toteuttaneet valtakunnalliset järjestöt suunnittelevat yhteistyön tehostamiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi kulttuuriympäristöfoorumia, joka kokoaa yhteen kaikki alan toimijat. Järjestöjen täytyy myös löytää keinot tavoittaa vielä lisää ihmisiä – kaikki aktiiviset kansalaiset eivät kuulu yhdistyksiin.

Lisäksi tarvitaan edellytyksiä paikalliseen yhdistystoimintaan: joustavia rahoitusmuotoja, toiminnan tehostamisen työkaluja sekä koulutusta vaikuttamisen menetelmistä ja näkyvyyden kasvattamisesta.

Tyyskänhoviille uusi yrittäjä

Teksti: Vesa Moilanen

Varkauden Kotiseutukeskus ravintolatoiminnosta vastaava, Ravintola Tyyskänhovi yrittäjä vaihtuu viimeistään tulevan heinäkuun alkuun mennessä. Warkausseura ry on perjantaina 24.3. allekirjoittanut sopimuksen Jovel Invest Oy:n kanssa. Kyseisen yrityksen aputoiminimien alla toimivat Varkaudessa Päiviönsaaren Ahlströmin kadulla Helmen Kivi, Ruukin Hautauspalvelu ja Kukkakauppa Pelakuu.

Jovel Invest Oy on perheyrittäjä, joka laajentaa ja kehittää toimintojaan. Toimitusjohtaja **Tim Ruusunen** kertoo, että aiemmin hautaustoimisto on käytrännyt ulkopuolisen pitopalvelun tarjoamia palveluja. Pelkän pitopalvelun nimissä ravintolabisnekseen

Jovel Invest Oy ei lähde.

– Tarkoitus on lähteä rekrytoimaan ravintola-alan ammattilaisia, huippukokkeja ja nostaa tasoa. Arkisin on lounasta, viikonloppuisin mahdollisesti brunssia ja toimiminen tilausravintolana, visioi Ruusunen, jonka mukaan Ravintola Tyyskänhovi jatkaa entiseen tapaan muun muassa kokousten, synttäreiden, häiden ja muistotilaisuuksien järjestämisaikana.

Tim Ruusunen kertoo harrastavansa ruuanlaittoa ja olevansa ”viittä vaille” ravintolakokin tutkintoa – siitäkin mielenkiinto ravintolatoimintaan.

– On tuttu ala, mutta itse en pystyisi vetämään ravintolakeittiötä, hän toteaa.